DUAL TA’LIM SHAROITIDA TA’LIM VA ISHLAB CHIQARISH INTEGRATSIYASI SAMARADORLIGINI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI VA XUSUSIYATLARI

Abdullayeva Roxilaxon Nematjonovna

Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Mustaqil ilmiy tadqiqotchi

Annotatsiya. Mazkur maqolada dual ta’lim sharoitida ta’lim va ishlab chiqarish integratsiyasini samarali tashkil etishning nazariy, tashkiliy va pedagogik jihatlari tahlil qilingan. Ta’lim dasturlarini ishlab chiqarish talablariga moslashtirish, professor-o‘qituvchi va ishlab chiqarish ustozi hamkorligi, talabalarni real ishlab chiqarish jarayonlariga jalb etish hamda kasbiy kompetensiyalarni baholash masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Shuningdek, Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar institutining 60810100 – Qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalashtirish yo‘nalishida dual ta’limni tashkil etish tajribasi yoritilgan.

Kalit so‘zlar: dual ta’lim, ta’lim va ishlab chiqarish integratsiyasi, kasbiy kompetensiya, ishlab chiqarish amaliyoti, qishloq xo‘jaligi mexanizatsiyasi, ishlab chiqarish ustozi.

НАПРАВЛЕНИЯ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНТЕГРАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ И ПРОИЗВОДСТВА В УСЛОВИЯХ ДУАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

Абдуллаева Рохилахон Неметжоновна

Андижанский институт сельского хозяйства и агротехнологий

Независимый исследователь

Аннотация. В данной статье проанализированы теоретические, организационные и педагогические аспекты эффективной организации интеграции образования и производства в условиях дуального обучения. Особое внимание уделено вопросам адаптации образовательных программ к требованиям производства, взаимодействия профессорско-преподавательского состава и производственных наставников, вовлечения студентов в реальные производственные процессы, а также оценки профессиональных компетенций.

Кроме того, освещён опыт Андижанского института сельского хозяйства и агротехнологий по организации дуального обучения по образовательному направлению 60810100 – «Механизация сельского хозяйства».

Ключевые слова: дуальное обучение, интеграция образования и производства, профессиональная компетентность, производственная практика, механизация сельского хозяйства, производственный наставник.

DIRECTIONS AND FEATURES OF DEVELOPING THE EFFECTIVENESS OF EDUCATION–PRODUCTION INTEGRATION IN THE CONTEXT OF DUAL EDUCATION

Abdullayeva Roxilakhon Nematjonovna
Andijan Institute of Agriculture and Agrotechnologies
Independent Scientific Researcher

Annotation. This article analyzes the theoretical, organizational, and pedagogical aspects of effectively organizing the integration of education and production in the context of dual education. Particular attention is paid to adapting educational programs to production requirements, cooperation between academic teaching staff and industry mentors, involving students in real production processes, and assessing professional competencies. The article also highlights the experience of Andijan Institute of Agriculture and Agrotechnologies in organizing dual education within the educational program 60810100 – “Agricultural Mechanization.”

Keywords: dual education, education–production integration, professional competence, industrial practice, agricultural mechanization, industry mentor.

Bugungi kunda oliy ta’limning muhim vazifalaridan biri mehnat bozori talablariga mos, zamonaviy texnologiyalarni amaliyotda qo‘llay oladigan va ishlab chiqarish jarayonlarida mustaqil qaror qabul qiladigan mutaxassislarni tayyorlashdir. Texnologiyalarning jadal rivojlanishi nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko‘nikmalarni ham talab qilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, dual ta’lim ta’lim jarayonini ishlab chiqarish bilan uzviy bog‘lashning samarali shakllaridan biridir. Dual ta’limda ishlab chiqarish korxonasi oddiy amaliyot bazasi emas, balki talabaning kasbiy tayyorgarligida bevosita ishtirok

etuvchi hamkor sifatida namoyon bo‘ladi. Talaba OTMda olgan nazariy bilimlarini real ishlab chiqarish sharoitida qo‘llaydi, muammolarni tahlil qiladi va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Tadqiqotning maqsadi dual ta’lim sharoitida ta’lim va ishlab chiqarish integratsiyasi samaradorligini ta’minlovchi omillarni aniqlash va ularning amaliy mexanizmlarini asoslashdan iborat. Tadqiqotda tizimli va qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv, amaliy tajribani umumlashtirish hamda ta’lim va ishlab chiqarish hamkorligi natijalarini tahlil qilish usullaridan foydalanilgan.

Dual ta’limdagi integratsiya quyidagi izchil jarayon asosida shakllanadi:

OTM – korxona hamkorligi → ta’lim mazmunini muvofiqlashtirish → ishlab chiqarish muhitiga integratsiya → amaliy faoliyat → kasbiy kompetensiya → mehnat bozoriga tayyor mutaxassis.

Bunda o‘quv rejalari va fan dasturlari ishlab chiqarish ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtiriladi. Talaba nazariy bilimlarini real ishlab chiqarish jarayonlarida sinab ko‘radi va texnologik muammolarni hal qilish, texnikadan samarali foydalanish, jamoada ishlash kabi kompetensiyalarni egallaydi.

Dual ta’lim samaradorligini rivojlantirish uchun quyidagi yo‘nalishlar muhim:

1. O‘quv dasturlarini zamonaviy ishlab chiqarish talablariga moslashtirish.
2. Nazariy va amaliy ta’limning uzviyligini ta’minlash.
3. Ishlab chiqarish ustozi institutini kuchaytirish.
4. Talabalarni real ishlab chiqarish jarayonlariga jalb etish.
5. Qishloq xo‘jaligidagi mavsumiy texnologik jarayonlardan samarali foydalanish.
6. OTM va korxonalar o‘rtasida uzoq muddatli hamkorlikni rivojlantirish.
7. Talabalarning kasbiy kompetensiyalarini OTM va korxona vakillari ishtirokida baholash.
8. Dual ta’limni raqamli monitoring qilish va elektron portfoliodan foydalanish.
9. Ishlab chiqarishdagi real muammolarni kurs, diplom va ilmiy tadqiqot mavzulariga integratsiya qilish.

10. Ish beruvchilarning fikrlarini ta’lim dasturlarini takomillashtirishda hisobga olish.

Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti tajribasi 60810100 – Qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalashtirish ta’lim yo‘nalishida dual ta’lim ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikda tashkil etilmoqda. Talabalar nazariy bilimlarini real ishlab chiqarish sharoitida mustahkamlash imkoniyatiga ega.

2026–2027 o‘quv yilida talabalar qishloq xo‘jaligining mavsumiy texnologik jarayonlariga jalb qilinmoqda. Jumladan, ular Boshiran 4MZD rusumli paxta terish mashinalarining tuzilishi, ishlash prinsipi, texnologik imkoniyatlari va ekspluatatsiyasini amaliy sharoitda o‘rganmoqda. Shuningdek, texnik xizmat ko‘rsatish, diagnostika, nosozliklarni aniqlash va bartaraf etish, ta’mirlash hamda texnikalarni sozlash bo‘yicha amaliy ko‘nikmalar shakllantirilmoqda.

Keyingi bosqichlarda talabalar yerga ishlov berish, haydash, ekish, ekinlarni parvarishlash va o‘simliklarni himoya qilish jarayonlarida ishtirok etadilar. Natijada dual ta’lim qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining real texnologik sikli bilan bog‘lanadi.

Dual ta’limning pedagogik samaradorligi talabaning nazariy bilimlarni real ishlab chiqarish sharoitida qo‘llashi orqali namoyon bo‘ladi. Bunday yondashuv texnik obyektni tahlil qilish, mashina va agregatlarni ishga tayyorlash, texnologik parametrlarni sozlash, texnik diagnostika o‘tkazish, nosozliklarni aniqlash, texnik xizmat va ta’mirlash hamda mehnat xavfsizligi talablariga rioya qilish kabi kasbiy kompetensiyalarni rivojlantiradi.

Dual ta’lim samaradorligini faqat amaliyot soatlari bilan emas, balki talabalar kompetensiyasi, nazariy bilimlarni amaliyotda qo‘llash qobiliyati, ish beruvchi bahosi, ishga joylashish darajasi, OTM va korxona hamkorligi hamda natijalarni monitoring qilish kabi mezonlar asosida baholash maqsadga muvofiq.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, dual ta’lim samaradorligi ta’lim muassasasi va ishlab chiqarish korxonasini oddiy mexanik birlashtirish bilan emas, balki ularning maqsadlari, ta’lim mazmuni, resurslari, amaliy faoliyati va baholash mezonlarini integratsiyalash orqali ta’minlanadi.

Dual ta’limda integratsiya uch asosiy bosqichda namoyon bo‘ladi: institutsional, tashkiliy va pedagogik integratsiya.

Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar institutining 60810100 – Qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalashtirish yo‘nalishidagi tajribasi ta’lim mazmunini real ishlab chiqarish jarayonlari bilan bog‘lash imkoniyatini ko‘rsatadi. Dual ta’limning strategik maqsadi talabani shunchaki ishlab chiqarish muhitiga olib kirish emas, balki ishlab chiqarish muhitini ta’lim jarayonining tarkibiy qismiga aylantirish orqali mehnat bozori talablariga mos raqobatbardosh mutaxassis tayyorlashdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026 yil 2 apreldagi “Qishloq va suv xo‘jaligi muhandislarini tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-122-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026 yil 11 apreldagi “Toshkent davlat agrar universiteti faoliyatini takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-1135-son qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025 yil 16 yanvardagi «Oliy ta’lim tizimida dual ta’limni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi 14-son qarori.
4. Abdullaeva R., Dual ta’lim sharoitida bo‘lajak qishloq xo‘jaligi muhandislarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish natijalari // Maktabgacha va maktab ta’limi jurnali 2026 y. №8(1) 494-499 b.
5. Серкова Г.Г. Дуальное обучение: проблемы, перспективы // Инновационное развитие профессионального образования. 2016. № 4(12). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/dualnoe-obuchenie-problemy-perspektivy (дата обращения: 13.03.2022).
6. Югфельд Е.А. Анализ эффективности дуальной модели обучения при подготовке специалистов в условиях государственно-частного партнерства // Вестник высшей школы «Alma mater», 2014, № 9, С. 44–47.

7. Махмутов М.И. Проблемное обучение. Основные вопросы теории. М.: Педагогика. 1975. — 370 с.
8. Тидеманн Б. Дуальная система — немецкая форма профессионального образования // «Образование и наука», 2011, № 6, с. 112